

LOCALITATEA SALVA (JUD. BISTRIȚA-NĂȘĂUD) ÎNTRE ANII 1869-2002. STUDIU DEMOGRAFIC

Demographic study of the township of Salva (Bistrița-Năsăud county) between 1869-2002

Vasilica-Augusta GĂZDAC

Abstract: *In this chapter we have tried to present the data that we had available a demographic study of the population history of the village Salva, region Bistrița-Năsăud over a longer period of aprox. 132 years. The statistical data we took the Transylvanian censuses from 1869 (the text of the study I will use 1870), 1900, 1930 and some data provided by the village hall Salva, and other bibliographic sources.*

Key words: demographic, population, censuses, number, statistics.

Prin prezenta lucrare am încercat să prezint pe baza datelor pe care le-am avut la dispoziție un studiu demografic despre istoria populației din localitatea Salva, județul Bistrița–Năsăud, în decursul unei perioade mai lungi de aproximativ 132 de ani.

Datele statistice le-am luat din recensămintele populației din Transilvania din 1869 (în textul studiului am să utilizez anul 1870), 1900, 1930, dar și unele date puse la dispoziție de Primăria Salva, surse bibliografice.

Localitatea Salva este atestată documentar din anul 1245 împreună cu alte sate din Valea Rodnei,¹ dar din punct de vedere demografic avem date mult mai târziu sau, dacă există, nu am ajuns să le cunoaștem.

Într-o conscripție din 1725, care este cel mai vechi document, Salva apare cu un număr de 182 de familii, aproximativ 870 de locuitori² și un număr de 7 preoți.

În 1750, s-a făcut o conscripție amănunțită: numărul gospodăriilor, starea economică a fiecărei gospodării, pământul ce-l posedă și cu ce-l însămânțează, numărul de animale ce-l posedă, impozitele etc. Ceea ce nu reiese din această conscripție este numărul de membri al fiecărei familii, ci sunt consemnate numai numărul de familii.

În conscripția din 1761, apar 231 de familii cu aproximativ 1155 de persoane. În anul următor, 1762, sunt 246 familii cu o diferență în plus de 15 familii față de anul precedent și cu aproximativ 1200 de persoane.

Conscripția din 1763-64 este făcută cu ocazia militarizării satelor de pe Valea Rodnei. În această conscripție se specifică din ce corp de armată făcea parte capul familiei. Se mai menționează pe lângă starea materială a fiecărui cap de familie și mențiunea de a fi apt, sau nu, pentru serviciul militar. Din aceste documente reiese că în afară de câteva familii de țigani, toți locuitorii satului erau români. După înființarea graniței, evreii și armenii nu au voie să stea pe teritoriul satelor militarizate decât 12 ore. Se constată un număr de 262 de familii românești, 4 familii de țigani și 6 familii de preoți care erau scutiți de impozite.³

¹ Victor Onișor, *Istoria dreptului român pentru anul I al facultății de drept*, Ediția a II-a, Cluj-Napoca, 1925, p. 191.

² Numărul locuitorilor l-am calculat înmulțind numărul familiilor cu 5.

³ Arhivele Naționale, Direcția Județeană Bistrița, *Conscripția din 1763-1764, Inventar Berger, IV/A-2356*.

**„Demographic study of the township of Salva (Bistrița-Năsăud county) between 1869-2002”,
Astra Salvensis, 3, p 76-81**

Acestea sunt datele preliminare care nu vor face obiectul nostru de cercetare în acest studiu. Vor pregăti cititorul în privința evoluției numerice a populației din localitatea Salva pe parcursul a 132 de ani, perioada 1869⁴-2002. Încă de la început vreau să precizez că am utilizat anul 1870 pentru datele recensământului din 1869, în mai multe tabele, figuri.

Potențialul demografic se analizează prin componentele sale calitative atât prin evoluția numerică, dinamică, precum și prin structura populației.

Populația reprezintă elementul de continuitate și permanență în lipsa căruia așezările omenești nu ar putea exista. Populația se impune în peisaj ca factor ce transformă atât componentele așezărilor dar și componentele mediului natural.

Acțiunea factorilor istorici și socio-economiци s-a repercutat asupra unor caracteristici calitative și cantitative ale populației, privind structura populației pe grupe de vârstă, sex, structuri ocupaționale, repartitia spațială a populației.

Analizând aceste date, se observă o serie de variații când ascendența devine descendentă și invers. Se pun în evidență 4 etape: 1870-1910, 1910-1920, 1920-1966, 1966-2002.

**Tabel 1: Evoluția numărului de locuitori în localitatea Salva,
în perioada 1870-2002:**

A																
nul	8	8	8	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	0	0
	7	8	9	0	1	2	3	4	4	5	6	7	9	9	0	0
	0	0	0	0	0	0	0	1	8	6	6	7	2	8	2	
P																
op.	3	4	4	6	9	9	1	3	5	5	7	8	1	0	0	0
	5	1	8	9	6	7	6	8	0	6	1	7	0	2	0	0
	8	2	3	1	3	7	9	9	8	1	2	2	5	0	3	

Etapa 1870-1910 este importantă în privința creșterii numărului de locuitori de la 1358 locuitori, în anul 1870, la 1963 de locuitori în anul 1910, adică o creștere a populației în localitatea Salva cu un număr de 605 pe parcursul a 40 de ani.

O creștere a numărului de locuitori se înregistrează și în intervalul 1870-1890, cu 125 de locuitori pe parcursul a 20 de ani.

O altă creștere importantă este cea din intervalul 1900-1910, cu un număr de 272 de locuitori.

Etapa 1910-1920, deși mai redusă ca întindere decât precedenta, este caracterizată de o creștere de doar 14 locuitori într-un interval de 10 ani. Principalul factor a fost Primul Război Mondial cu o mortalitate ridicată în rândul populației masculine dar și numărul scăzut de nașteri.

Perioada 1920-1966 înregistrează o creștere de 735 de locuitori. Această creștere a fost influențată de doi factori, construirea căii ferate Salva-Vișeu și atragerea forței de muncă masculine în zonă, care s-a și stabilizat prin căsătorie cu localnice, dar și ne colectivizarea localității ce a determinat o stabilitate și nu o migrație masivă spre centrele industriale din orașe.⁵

⁴ Traian Rotaru, *Recensământul din 1869*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2008, p. 45.

⁵ Ioan Morariu, Ana Filip, coord., *Salva- repere monografice*, Bistrița, Editura George Coșbuc, 2005, p. 363.

Vasilica-Augusta GĂZDAC

Cu toate că pierderile de vieți omenești din cel de-al Doilea Război Mondial s-au înregistrat și la Salva, nu au fost atât de devastatoare și cu puternic efect asupra populației ca în cazul primei conflagrații mondiale.

Etapă 1966-2002 este caracterizată de o creștere semnificativă a numărului de locuitori de la 2712 la 3003. Valoarea maximă s-a înregistrat în anul 1992, cu 3105 locuitori.

Evoluția numerică și dinamică a populației indică pentru perioada 1870-2002 o creștere numerică a populației de 1645 locuitori, de la un număr de 1358, în 1870, la un număr de 3003, în 2002.

Se observă că localitatea Salva a înregistrat o evoluție având valori pozitive în ceea ce privește dinamica populației în intervalul 1870-2002.

Prima etapă 1870-1910 pune în evidență o creștere continuă a populației cu 44,5% de la 1358 la 1963 de locuitori. Creșterea populației este rezultatul unei natalități destul de ridicate, dar și poziției favorabile a satului în Culoarul Someșului Mare, pe drumul ce leagă Năsăudul de Beclean, fapt care a atras populația din satele izolate.

Etapă 1910-1948 prezintă o creștere a populației mai puțin spectaculoasă decât prima, marcată de pierderile de vieți omenești din timpul ambelor conflagrații mondiale. Anul 1920 înregistrează o creștere cu doar 14 persoane față de 1910. Această ușoară creștere este urmare a mortalității ridicate din Primul Război Mondial și retragerea oficialităților administrației maghiare din acest teritoriu după Marea Unire din 1 Decembrie 1918. Valorile pentru anul 1920 pot reprezenta o serie de erori deoarece datele provin de la registrele administrative și bisericești.

Creșteri ușoare ale populației se înregistrează și în timpul celui de-al Doilea Război Mondial și în anii de secetă 1945-1947, cu toate că pe ansamblul teritoriului analizat apare o creștere a populației în etapa 1910-1948 de 27,7% adică 545 persoane.

Etapă 1948-1966 este marcată de o creștere puțin semnificativă a populației cu 8,1% adică 204 locuitori. În această perioadă, natalitatea este redusă și apare fenomenul migrării spre centrele urbane industriale apropiate ca Năsăudul, Bistrița etc.

Etapă 1966-2002 cunoaște o creștere a populației cu 10,7% adică cu 291 de persoane, populația crescând de la 2712 locuitori în anul 1966, la 3003 locuitori în anul 2002. Decretul din 1966 nu a avut un efect spectaculos în evoluția natalității.

Datele statistice arată o creștere a populației până în anul 1992 care este considerat moment de prag după care populația înregistrează un regres care se menține și astăzi.

Tabel 2: Dinamica populației în localitatea Salva, în perioada 1870-2002:

Localitatea	Anul	1870	1910	Diferența num. Gen. %	1966	1992	Diferența am. Gen. %
Salva	Populația	1358	1963	121,1	2712	3003	44,5

1910	1948	Diferența m. gen %	1966	1992	Diferența m. gen %	1992	2002	Diferența nam. gen %
910	948		948	966		966	1002	

**„Demographic study of the township of Salva (Bistrița-Năsăud county) between 1869-2002”,
Astra Salvensis, 3, p 76-81**

96	50	7,7	50	71	8,1	71	00	7	10,
3	8		8	2		2	3		

Populația românească are ponderea cea mai însemnată în localitatea Salva. Această situație era valabilă și pentru anul 1870 când românii reprezentau aproximativ 80% din totalul populației, urmași de germani, aproximativ 8%, maghiari 2% și țigani. Populația de origine germană a rămas din timpul Regimentului Grăniceresc când mulți soldați sau personal auxiliar de origine germană s-au căsătorit cu fete de origine română, întemeind familii mixte. Acestea la primele două generații își vor păstra originea, limba și entitatea germană, dar cu timpul aceștia vor fi integrați în masa autohtonilor, pierzându-și identitatea culturală. Actual doar numele de familie și caracterele genetice enunță o origine germanică (Hojda, Hirschman, Sas, Vertic). O parte dintre urmașii acestora vor pleca în Germania odată cu retragerea armatei germane, în toamna lui 1944.⁶

În anul 1900, românii reprezintă 76,8% din populația totală, maghiarii 3,5%, iar populația germană se reduce la 6,7% din populația totală.

Surprinzător este faptul că la recensământul din anul 1930 sunt înregistrați și evrei, deși în recensămintele anterioare ei nu apar, de asemenea trebuie precizat că celelalte recensăminte au fost realizate de maghiari. Această situație se explică prin faptul că consemnarea numărului de locuitori maghiari din anul 1900, după limba vorbită, astfel evreii fiind locuitori maghiari au fost consemnați ca și populație de naționalitate maghiară, chiar dacă erau de confesiune mozaică.

Populația română este majoritară și în anul 1966, atingând 99,2%, în timp ce populația maghiară înregistrează o creștere nesemnificativă, de la 0,4% în 1930, la 0,5% în anul 1966. Evreii apar cu un procent foarte mic, de 0,05% ca urmare a deportării în lagărele de concentrare din timpul celui de-al Doilea Război Mondial și emigrării în Israel, după anul 1950. Țiganii, mai numeroși în anul 1930, 0,9% la următoarele recensăminte, nu se mai declară țigani ci români astfel că ponderea lor nu depășește 0,01% în anul 1966.

Structura națională se simplifică și mai mult în anul 1992, când sunt înregistrați românii în proporție de 99,6% urmași de populația maghiară cu 0,1% (O singură familie, Marica, s-a declarat de origine maghiară).

**Tabel 3: Structura națională a populației din localitatea Salva
în perioada 1870-1992:**

An ul	Pop tot	Ro m.	Mag h.	Evr ei.	Țiga ni.	Ger m.	Alții
187 0	135 8	80 %	2%	0%	0%	8%	0%
190 0	169 1	76,8 %	3,5 %	0%	0%	6,7 %	0%
193 0	216 9	91,9 %	0,4 %	5,7 %	0,9 %	0,5 %	0,3 %

⁶ Ioan Morariu, coord. *Salva. Repere monografice*, Bistrița, Editura George Coșbuc, 2005, p. 197.

Vasilica-Augusta GĂZDAC

6	196	271	99,2	0,57	0,05	0,01	0,05	0,2
			%	%	%	%	%	%
7	197	287	99,3	0,4	0,01	0,05	0,03	0,03
			%	%	%	%	%	%
2	199	310	99,6	0,1	0	0,05	0,09	0%
			%	%	%	%	%	%

În localitatea Salva, ca de altfel în întreaga Transilvanie s-au produs mișcări importante din punct de vedere religios după 1517, când a avut loc schisma în sânul Bisericii Catolice din care s-a desprins Biserica Protestantă. Religiei ortodoxe a populației autohtone românești i s-a adăugat religia catolică a populației maghiare, dar, de la mijlocul sec XVI-lea, majoritatea populației maghiare trece la cultul reformat.

Un moment important îl constituie unirea celei mai mari părți a românilor cu Biserica Catolică, rezultând cultul greco-catolic. Această mutație a avut loc datorită constrângerilor sociale și politice din partea ocupanților habsburgici.

Structura populației după religie s-a realizat pe baza datelor de la recensămintele din 1870, 1900, 1930, 1992. Comparând aceste situații se observă o asemănare între primele trei situații când predominantă era religia greco-catolică și inversarea situației în favoarea religiei ortodoxe în cazul datelor de la 1992.

Tabel 4: Structura confesională a populației în localitatea Salva, în perioada 1870-1992:

A nul	Pop.t ot.	O rtodoc și	R .catoli ci	C .cat olici	R eform ati	B apti sti.	F enti c.	M oz- aic	A lte religii
18 70	1358	0, 3	1 ,9	7 9	2, 7	0	0	0	0 ,1
19 00	1691	0, 2	2 ,2	7 7	0, 1	0	0	9	0 ,2
19 30	2169	0, 5	0 ,7	9 2,6	0, 1	0	0	5 ,7	0 ,1
19 92	3105	9 2,1	0 ,3	4 ,7	0, 04	0 ,02	2 ,6	0	0 ,1

La recensământul din 1870, ponderea cea mai însemnată o aveau greco-catolicii aproximativ 79% din populația românească. Celălalte religii erau slab reprezentate: reformații-2,7%, romano-catolici-1,9%, ortodocși-0,3%.

La recensământul din 1900, ponderea cea mai însemnată o aveau din nou greco-catolicii, 77% reprezentați de români și populația mozaică cu un procent de 9% din total. Procentul de romano-catolici era de 2,2%, ortodocși de 0,2%, reformații 0,1%. Structura confesională a populației din localitatea Salva este în concordanță cu componenta etnică și cu procesele istorice și socio-economice care au avut loc în acest teritoriu.⁷

⁷ Cf. Traian Rotaru, *Studii de demografie istorică*, Iași, Editura Polirom, 2010, p. 69.

**„Demographic study of the township of Salva (Bistrița-Năsăud county) between 1869-2002”,
Astra Salvensis, 3, p 76-81**

Structura pe religii a populației, după datele recensământului din 1930, oferă o imagine în mare parte asemănătoare cu cea de la 1900. Pentru acest an ponderea cea mai însemnată revine tot greco-catolicilor 92,6%, față de numărul redus al mozaicilor 5,7%, romano-catolicilor și ortodocșilor de 0,5%.

Marea schimbare în structura confesională are loc după cel de-al Doilea Război Mondial, când puterea comunistă a interzis practicarea cultului greco-catolic, obligând populația românească să renunțe la acest cult în favoarea celui ortodox. Acest fapt este evident dacă se urmărește evoluția ponderii populației ortodoxe care în 1930 reprezenta 0,5% din totalul populației față de 92,1% în anul 1992. Populația greco-catolică a suferit o involuție drastică, reducerea fiind de la 92,6% în 1930, la 4,7% în 1992, când are loc o inversare a ponderii celor două mari religii în cadrul populației de naționalitate română. Populația maghiară aparține în mare parte cultelor romano-catolic 0,3% și reformat 0,04%.

În perioada interbelică au început să pătrundă masiv cultele neoprotestante. În anul 1992, baptiștii reprezentau 0,02% iar penticostalii 2,6%. Numărul populației penticostale a crescut mult datorită numărului mare de persoane convertite dar și natalității ridicate în cadrul familiilor care aparțin acestui cult. Nu mai este semnalată prezența cultului mozaic, populația evreiască fie a emigrat după 1948, fie a trecut în cadrul altor biserici. În localitatea Salva, sunt 0,1% persoane care aparțin altor culte (advențiști, creștini după evanghelie) fie s-au declarat atei.⁸

Toate aceste detalii prezintă doar o parte din viața și trecutul localității Salva, județul Bistrița-Năsăud. A scrie despre populația acestui sat, chiar dacă ai adunat date și ai făcut comparații, tabele și diverse figuri, reprezintă doar un mic gest de recunoștință față de înaintași. Noi avem datoria de a nu pierde nimic din timpul istoric, să știm de unde am pornit, unde se află rădăcinile noastre când ne simțim destabilizați social.

Prin acest studiu am încercat ca toate datele pe care le-am avut, să le prelucrez într-o manieră atât statistico-demografică, dar și geografică.

Am prezentat dinamica populației care a relevat întreg procesul de formare al colectivității de-a lungul acestei perioade, influențat de toate schimbările socio-economice și politice.

Structura etnică cu evoluția în decursul timpului a populației, cu asimilările unor minorități etnice, cu dispariția unor minorități etnice, a constituit un punct interesant de studiu, de întoarcere în căutarea unor anumite origini etnice (germană).

Prezentarea structurii confesionale este importantă deoarece aruncă o lumină și asupra părții de „spirit” din structura persoanei luată ca unitate în cadrul recensământului și prezintă evoluția sau involuția unei anumite confesiuni datorită regimului politic.

⁸ Vasilica Augusta Puica, Măricuța Codrea, *Salva - schiță monografică*, Sighetu Marmăției, Editura Fundației „Pro Maramureș”, 2003, p. 54.